

OPERAČNÍ PROSTŘEDÍ 2018

**IMPLIKACE PRO POUŽITÍ A ROZVOJ
OZBROJENÝCH SIL ČR**

JÁN SPIŠÁK

JOSEF PROCHÁZKA

Brno 2018

AUTOR

Ing. Ján Spišák, Ph.D.

Ing. Josef Procházka, Ph.D.

Tato odborná studie je dílčím výsledkem projektu *STRATAL - Strategické alternativy*, řešeného na Univerzitě obrany.

Studie „*Operační prostředí 2018: Implikace pro použití a rozvoj ozbrojených sil ČR*“ prošla interním recenzním řízením ediční komise CBVSS. Recenzi v rámci externího recenzního řízení vypracoval Ing. František Mičánek, (brig. gen. v.z.).

Centrum bezpečnostních a vojenskostrategických studií (CBVSS)

CBVSS je součástí Univerzity obrany a je dle zákona č. 111/1998 Sb., § 22 odst. 1, písm. c), vymezeno jako jiné pracoviště pro vzdělávání a tvůrčí činnost. Jeho posláním je zejména:

- Vědeckovýzkumná činnost v oblastech bezpečnostních studií, strategického leadershipu, vojenského umění, strategického řízení a obranného plánování, která je uskutečňována pro potřeby strategické úrovně rozhodování, řízení obrany státu a výstavby ozbrojených sil ČR.
- Příprava vojenských a civilních odborníků resortu ministerstva obrany a ozbrojených sil v odborných a karierních kurzech (KGŠ, KVD).
- Expertní, publikační a popularizační činnost (mj. garantuje vydávání časopisů *Vojenské rozhledy* a *Obrana a strategie*).

ISBN 978-80-7582-054-9

ÚVOD

Cílem studie je posoudit vývojové tendence operačního prostředí a poskytnout alternativní pohled do diskuze k rozvoji schopností ozbrojených sil. Studie hodnotí podmínky ovlivňující prostředí možných konfliktů. Záměrem je poskytnout rovněž poznatky pro širší odbornou veřejnost k vytvoření komplexnějšího obrazu o podmínkách použití ozbrojených sil a dalších organizací zapojených do budoucích konfliktů. Studie poskytuje rámec pro uvažování s ambicí podněcovat zájem čtenářů o pochopení vývojových trendů a porozumění jejich dopadů. Smyslem je podpořit širší odbornou diskusi o budoucnosti, a tím nastavit podmínky pro cílevědomý a koncepční rozvoj schopností ozbrojených sil.

METODOLOGIE

Studie je zpracována s využitím výsledků výzkumu a analýz Centra bezpečnostních a vojenskostrategických studií Univerzity obrany (CBVSS). Ke zpracování byly použity zahraniční a národní strategické dokumenty, studie a další analytické materiály hodnotící trendy bezpečnostního a operačního prostředí.¹ Studie hodnotí dlouhodobé vývojové trendy operačního prostředí. Predikce jejich dalšího směřování je nicméně problematická. Přesný obraz budoucnosti může být ovlivněn novými tendencemi či specifickými jevy, protože vývoj prostředí je nejistý a vysoce dynamický.

Pro potřeby studie je *operační prostředí* (operating environment)² definováno takto: Operační prostředí je součástí bezpečnostního prostředí. Je prostorem zájmů vojenských a nevojenských, mezinárodních, nadnárodních, národních celků i dalších aktérů mezinárodního dění. Operační prostředí je tvořeno souborem (kombinací) činitelů, podmínek, okolností a vlivů určujících způsob použití ozbrojených sil a jejich schopností, které budou ovlivňovat rozhodování velitelů při plánování a vedení vojenských operací.³ Pojem operační prostředí je ve studii spojován s použitím ozbrojených sil a s požadavky pro jejich výstavbu a přípravu.

Mezi hlavní činitele a prvky, které jsou předmětem hodnocení operačního prostředí, patří: (1) Protivník; (2) terén a klimatické podmínky; (3) místní obyvatelstvo; (4) životní a kulturní prostředí; (5) technologie; (6) informace a informační prostředí.

¹ *Development, Concepts and Doctrine Centre. Future Operating Environment 2035*. Shrivenham, Swindon. 2015. HQ SACT; *Strategic Foresight Analysis 2015 Update Report*. Norfolk Virginia USA, 2015; *Vision of future warfare. Preparing for a renaissance in Strategic Warfare*. Dostupné z: <https://goo.gl/Tx6RJM>; *Bezpečnostní strategie České republiky*. MZV ČR, 2015. ISBN 978-80-7441-005-5. Dostupné z: <https://goo.gl/kppAXu>; *Obranná strategie České republiky*. Ministerstvo obrany České republiky - VHÚ Praha, 2017, ISBN 978-80-7278-702-9. Dostupné z: <https://goo.gl/nxSRX7>; *The Operational Environment and the Changing Character of Future Warfare*. US Army TRADOC 2017. Dostupné z: <https://goo.gl/9nkheo>; United States Joint Forces Command. *Joint Operating Environment 2010 (JOE)*. Suffolk, 2010.

² AAP-06 NATO GLOSSARY OF TERMS AND DEFINITIONS (ENGLISH AND FRENCH) definuje operační prostředí následovně: „A composite of the conditions, circumstances, and influences that affect the employment of capabilities and bear on the decisions of the commander.“

³ *Future operating environment 2035*, ref. 1.

STRATEGICKÝ KONTEXT

Vývoj v operačním prostředí je úzce spojen s vývojem bezpečnostního prostředí, které vykazuje velkou míru nestability, nejistoty, komplexnosti a provázanosti jevů a hrozeb. Bezpečnostní prostředí se v posledním období viditelně zhoršuje, povaha hrozeb z něj vyplývajících je spojena s výrazným nárůstem rizik pro západní svět. V různých částech světa vzrůstá napětí, které může expandovat neočekávaným způsobem s pozitivními, ale zejména negativními dopady na bezpečnost, strategické a životní zájmy a celkovou prosperitu České republiky.

Aliance a spojenectví. Součinnost se spojenci a partnery v rámci mezinárodních organizací zůstane preferovanou metodou mezinárodního zapojení České republiky. NATO zůstane rozhodujícím prvkem obranného systému, na nějž bude Česká republika v budoucnosti dále spoléhat. EU bude směřovat k posilování své strategické autonomie a integrace v oblasti společné obranné politiky.

Globalizace a vzájemná propojenost. Česká republika bude díky rostoucí globalizaci propojená s okolním světem více, než je tomu v současnosti.⁴ V globálním prostředí nebude k dispozici dostatek času na plánování a rozhodnou reakci vůči náhle vznikajícím bezpečnostním hrozbám. Řešení však bude vyžadovat rychlý zásah vojenské síly.

Přesun v rovnováze moci. Těžiště globální ekonomické moci se přesouvá ze Spojených států a Evropy směrem k Asii. Narůstá zájem o tzv. *globální prostory* (Global Commons) a vytváření schopností k jejich ovládnutí velmocemi. Výsledkem je změna v rovnováze moci a vytváření multipolárního světa. Vojenská moc Spojených států, v porovnání s Čínou, se bude relativně snižovat. Další velmoci typu Indie a Brazílie budou mít strategické zájmy o zdroje mimo své regiony. Výrazně poroste vliv Ruska a i přes problémy demografického úpadku, slabě rozvinuté infrastruktury, korupce a diktátorského režimu budou mít dopady jeho zahraniční politiky globální význam. Státy jako Německo, Velká Británie, Francie, Turecko, Austrálie, Kanada, Indonésie, Japonsko a některé další nabydou na významu v rámci svých regionů. Jiné státy, zejména méně rozvinuté nebo i někteří nestátní aktéři, se budou snažit rozšířit svůj vliv i netradičními způsoby (sponzorováním terorismu či kybernetickými aktivitami). Pravděpodobně pouze Spojené státy a Čína se stanou světovými velmocemi, jež budou moci dlouhodoběji nastavovat a měnit světový řád.

Demografie. Počet obyvatel na zeměkouli ze současných 7,2 miliard poroste na počet mezi 8,1 až 9,4 miliard.⁵ Nárůst populace bude nižší zejména u vyspělých států, u některých může dojít dokonce k úpadku. V rozvíjejících se a více zaostalých státech populace poroste mnohem rychleji a zvyšující se urbanizace povede k nestabilitě a nerovnováze ve složení populace z hlediska věku i pohlaví. Výsledkem bude politické a sociální napětí, zejména u mladé populace na územích Blízkého východu, Střední Asie a sub-Saharské Afriky, která se stanou zásobárnou silně nespokojených mladých mužů, více náchylných na radikalizaci.

⁴ Globalizace (z angl. global, celosvětový) je dlouhodobý ekonomický, kulturní a politický proces, který rozšiřuje, prohlubuje a urychluje pohyb zboží, lidí i myšlenek přes hranice států a kontinentů. International Monetary Fund. *Globalization: Threats or Opportunity*. 2000. Dostupné z: <https://goo.gl/wxyEhD>

⁵ UN Department for Economic and Social Affairs. UN World Population Prospects. 2012.

Urbanizace. Rokem 2030 a dále bude většina světové populace žít ve městech. Některá již nyní jsou nebo se stanou obrovskými aglomeracemi čítajícími několik desítek milionů obyvatel. Tyto tzv. „megacities“ jsou často situované na pobřeží nebo v jejich blízkosti. K největšímu rozvoji urbanizace dojde v Asii. Rozvinutá města budou velmi moderní s dobře fungující infrastrukturou a institucemi a budou mít přístup ke zdrojům. Obrovské množství obyvatel v těchto městech však bude vytvářet podmínky pro existenci kriminality, dopravních problémů, silného znečištění životního prostředí, gentrifikace⁶ a dalších negativních jevů. Upadající nebo málo rozvinutá velkoměsta a města se stanou zdrojem nestability a bezpečnostních problémů. Slabé vlády a nedostatečně fungující instituce a služby mohou být příčinou růstu násilných a kriminálních aktivit, které se stanou typickým projevem úpadku. Aktivita a iniciativy západních států mohou místním vládám přispět ke zlepšení podmínek.

Změna klimatu. Důsledkem změn klimatu dojde ke zvyšování hladiny moří a oceánů. Extrémní klimatické jevy budou pravděpodobně častější a delší. Jejich výsledkem budou ztráty na životech, zranění, výskyt nemocí a vysoké materiální škody. Druhotným projevem bude narůstající migrace, sociální nepokoje, nestabilita a konflikty, jejichž dopady mohou ovlivnit zájmy České republiky. Ozbrojené síly budou častěji zapojeny do asistenčních a podpůrných aktivit, jako je například poskytnutí humanitární pomoci.

Nedostatek zdrojů. Požadavky na dostupnost přírodních zdrojů v budoucnu pravděpodobně porostou. Rostoucí náklady spojené s těmito požadavky mohou vést k intoleranci a nerovnosti mezi státy a společnostmi. Změny klimatu mohou směřovat k nedostatku pitné vody a základních surovin a tím přispívat k omezeným zásobám potravin.⁷ Tím, že mnoho států sdílí stejné vodní zdroje, může docházet k jejich lokálnímu regulování. Výsledkem bude malá úroda, hladomor, pokračující migrace a případně i vznik vnitrostátních či mezinárodních konfliktů. Může se objevit nedostatek fosilních paliv, vzácných kovů a materiálů nutných k výrobě hi-tech produktů. Překonání těchto nedostatků bude vyžadovat příchod nových technologií, objevování, dobývání, úpravu a přepravu zdrojů často v konfliktních, nebezpečných a velmi vzdálených územích. Požadavek na ochranu zásobovacích a komunikačních tras proto může být spouštěčem vzniku mezinárodních konfliktů.

Korupce a kriminalita. Korupce podkopává správné fungování vlády, narušuje její důvěryhodnost, legitimitu a odpovědnost. Může zapříčinit a udržovat nestabilitu a přispívat ke globální nerovnosti. Do roku 2030 budou kriminální živly stále častěji využívat alternativní měny, což usnadní anonymní financování teroristických organizací. Bude mnohem obtížnější než dnes, aby vlády zmrazily prostředky z nadnárodních trestných činů nebo sankcionovaly nepoctivé (darebácké) režimy. Prosazování právních předpisů proti korupci bude náročné, zejména v postkonfliktních státech. Obchod s drogami, zbraněmi a lidmi zůstane celosvětovým bezpečnostním problémem.

⁶ Gentrifikace je označení pro lokální sociálně-kulturní změny, které jsou důsledkem toho, když bohatší lidé nakupují nemovitosti k bydlení v dosud méně prosperujících společnostech. V návaznosti na gentrifikaci roste průměrný příjem a klesá průměrná velikost rodiny ve společnosti, což může vést k vytlačení nízkopříjmových vrstev obyvatelstva (z důvodu zvýšeného nájemného, vyšší ceny domů a vyšší daně z vlastnictví).

⁷ Oxford Research Group. Competition Over Resources; Drivers of Insecurity and the Global South. 2011. Dostupné z: <https://goo.gl/Vh5LL6>

Akteři. V roce 2030 bude existovat široké spektrum vlivných a mocných hráčů, kteří se pro stát často stanou výzvou v mnoha otázkách. Tito aktéři se mohou pohybovat od malých hnutí k velkým, dobře propojeným kolektivům. Obzvláště výrazný účinek budou mít v rozvojových zemích. Zatímco stát bude i nadále dominantním hráčem v mezinárodních záležitostech, velké nadnárodní korporace, nevládní organizace a mezinárodní organizace budou prominentnější a vlivnější.

- Státní aktéři. Národní stát zůstane v příštích 15-20 letech ústředním hráčem mezinárodního řádu. Adaptabilní státy pravděpodobně budou více úspěšné a budou muset stále více spolupracovat s řadou neustále se ovlivňujících nestátních aktérů, mezinárodních organizací a dokonce i jednotlivců s extrémním vlivem. Dojde k růstu konkurence mezi státy, pokud jde o přístup a vliv nad stále omezenějšími zdroji. V příštích letech nelze vyloučit tradiční konflikt mezi státy, nicméně teroristické útoky sponzorované státem, proxy války a kybernetické útoky budou mnohem pravděpodobnější.
- Nestátní aktéři. Do roku 2030 a dále budou mít někteří nestátní činitelé (nadnárodní korporace, nevládní organizace a městské orgány) pravděpodobně větší vliv a s větším dopadem na světové záležitosti než dnes. Spolupráce mezi státními a nestátními subjekty bude většinou nezbytná; trojcestné zapojení vojáků, nevládních organizací a nadnárodních společností bude stále důležitější. Vzhledem k trendům větší a složitější urbanizace bude zapojení městských orgánů obzvláště důležité pro vedení vojenských operací ve městech. Extrémističtí nestátní činitelé, často motivovaní ideologickými a kriminálními pohnutkami, budou schopni zcela jistě ve větším měřítku využít informační technologie s potenciálem výrazně narušit komunikační a ekonomické trasy. Budou mít schopnosti použít širokou škálu vojenských schopností (i když v omezeném měřítku) a nové techniky ke zneužití našich slabých stránek a napadení systémů ochrany a obrany. V některých případech mohou dosáhnout do současnosti nepoznaného masového účinku s významnými ekonomickými, sociálními a institucionálními dopady. Rozšiřovat se mohou i vztahy mezi nestátními extrémistickými aktéry a vlivnými kriminálními organizacemi.

Technologie. Technologie budou v některých oblastech klíčovým hnacím motorem změn v důsledku rychlosti postupu a růstu dostupnosti. Přístup k technologiím také pravděpodobně poskytne příležitosti k vykompenzování některých zdrojů napětí v budoucnu. Globalizace technologií povede k většímu šíření levných zařízení a ke snížení jejich nákladů. To umožní většímu počtu aktérů přístup k poměrně sofistikovaným zbraním. Předchozí technologické výhody, které využívaly ozbrojené síly vyspělých států, budou i nadále snižovány, a to z mnoha důvodů. Řada západních zemí bude ekonomicky předstížena, zejména v množství a kvalitě produktů. Nebude reálné, aby se západní státy zcela spoléhaly na nákladné platformy na špičkové úrovni; tyto se stanou mnohem dražšími, což způsobí, že nebude možno zajistit požadované množství.

IMPLIKACE PRO ČESKOU REPUBLIKU

Ozbrojené síly mají a i v budoucnosti budou mít zásadní význam pro zajištění obrany státu a bezpečnosti jeho občanů. Aby ozbrojené síly mohly politiku národní bezpečnosti, prosperity a zájmů státu prosazovat a realizovat jak tvrdou, tak i měkkou silou, musí být schopny plnit následující, vzájemně propojené úkoly:

- připravovat se k obraně České republiky a bránit ji proti vnějšímu napadení;
- podílet se na kolektivní obraně území spojenců NATO;
- podílet se na činnostech ve prospěch míru a bezpečnosti, a to zejména účastí na operacích na podporu a udržení míru a na záchranných a humanitárních akcích;⁸
- realizovat aktivity v rámci kooperativní bezpečnosti (vytváření institucionálního rámce a výcvik ozbrojených sil partnerských a zhroucených států).

Plněním těchto úkolů bude Česká republika přispívat k formování bezpečnostního prostředí a posilování jeho stability, vytváření deterenčního potenciálu v rámci kolektivní obrany a řešení krizových situací v celém spektru operací ve vymezeném geografickém prostoru. Způsob, jakým Česká republika využívá vojenský nástroj moci, se může měnit, a proto bude vyžadovat nové přístupy a schopnosti s adekvátním zdrojovým zabezpečením.

HLAVNÍ PROMĚNNÉ V OPERAČNÍM PROSTŘEDÍ

Protivník. Potenciálním protivníkem budou tradiční ozbrojené síly, nepravidelné síly, nevládní polovojenské organizace, zločinecké a teroristické organizace, jednotliví náboženští fanatici a další aktéři v podobě tzv. „zelených mužiků“. Budou přitom využívat výhod, které jim poskytnou informační a komunikační technologie a nové relativně lehce dostupné zbraňové systémy. Protivník bude často vyzbrojen vyspělými systémy a výzbrojí stejného typu a původu, jakou jsou vyzbrojeny síly vyspělých států. Hlavním rysem protivníka bude nejen jeho schopnost vést klasické konvenční operace velkého rozsahu, ale v mnoha případech i jeho nejednoznačnost a malá čitelnost, výrazná asymetrie a neregulérnost v působení. Lze předpokládat, že v některých případech bude protivník schopen vést operace na stejné nebo dokonce vyšší technologické úrovni než Aliance.

Protivník, který nebude vlastnit dostatečný bojový potenciál, aby mohl soupeřit s ozbrojenými silami vyspělých států, bude používat nekonvenčních a neregulérních způsobů vedení války. **Asymetrický protivník** se bude snažit prodlužovat konflikt, vyhýbat se rozhodujícím střetnutím, zatahovat konflikt do urbanizovaných prostor a usilovat o změnu povahy konfliktu. Snahou protivníka je postupné vytváření averze místního obyvatelstva a prodlužování konfliktu za cenu ztráty lidských životů a dalších hodnot. Protivník bude využívat teroristické aktivity k destrukci bojiště a narušování plánovaných operací a bude narušovat komunikační a informační systémy. K dosažení svých cílů využije všech jemu dostupných prostředků a informací k omezení nebo

⁸ *Obranná strategie České republiky*. Ministerstvo obrany České republiky - VHU Praha, 2017, s. 1. ISBN 978-80-7278-702-9. Dostupné z: <https://goo.gl/8FoLLL>

narušování vstupu dalších ozbrojených sil do prostoru bojiště. Trvale bude útočit na ozbrojené síly a přesně ničit vytipované důležité objekty používáním neregulérních způsobů a prostředků.

Typy pravděpodobných protivníků lze klasifikovat jako:

- Pravidelné ozbrojené síly s pevnou a známou organizační strukturou působící dle přijatých doktrinárních zásad a pravidel a respektující normy mezinárodního práva.
- Pravidelné ozbrojené síly s proměnlivou a často méně známou organizační strukturou, které působí mimo přijaté doktrinární zásady a pravidla a nerespektující normy mezinárodního práva (např. vojenské síly typu Islámského státu).
- Polovojenské organizace a formace charakteru domobrany a občanských obranných sdružení s účelovou organizační strukturou, zpravidla jen s lehkými zbraněmi a nízkou úrovní respektování všeobecně uznávaných právních norem.
- Partizánské (guerillové) jednotky působící proti domácí vládě a jejím případným spojencům, nerespektující téměř žádné právní normy. Tyto jednotky budou dobře vycvičené s pravděpodobnou výzbrojí a technikou lehkého typu.
- Teroristické a zločinecké organizace jak v národní, tak i nadnárodní či globální úrovni, které nerespektují žádné právní normy a využívají hi-tech výzbroje lehčího až středního typu.
- Soukromé polovojenské ozbrojené síly - nový typ aktéra, který může působit ve všech fázích ozbrojeného konfliktu. Tyto společnosti budou disponovat vycvičenými vojáky, kteří jsou vyzbrojeni nejmodernější výzbrojí různého typu. Tyto polovojenské síly lze najmout na kontrakt u civilních společností, a to jakoukoliv ze stran v konfliktu. Poslední konflikty potvrzují vzrůstající účast aktérů tohoto typu v konfliktech.

Terén a klimatické podmínky. Ozbrojené síly budou se svými zbraňovými systémy působit ve všech typech terénu a v různých klimatických podmínkách. Bude se většinou jednat o prostředí, které není typické pro střední Evropu: pouštní a stepní oblasti, přímořské pobřežní prostory, oblasti s hustou tropickou vegetací a rozsáhlý horský terén. Většina vojenských operací bude vedena buď ve složitém terénu s extrémními klimatickými podmínkami, nebo v prostředí s vysokou hustotou obyvatelstva a osídlení. Hustota a složitost infrastruktury může snižovat efektivnost použití zbraní s pokročilou technologií, možnosti spojovacích systémů, získávání zpravodajských informací a účinnost sledovacích a průzkumných systémů. Náročné klimatické podmínky v kombinaci s dlouhým trváním operací v náročném terénu a v zastavěných prostorech mohou snižovat účinnost i moderních zbraňových systémů. Pokračující trend urbanizace zejména v přímořských oblastech a rostoucí rozmanitost aktérů bude komplikovat odhalení, identifikaci a sledování regulérních a neregulérních sil, podezřelých osob a materiálů. Pro selektivní a přesné ničení či umlčování cílů s vyloučením vedlejších účinků budou nejen v zastavěných prostorách přednostně využívány vysoce přesné zbraně k omezení kolaterálních škod.

Místní obyvatelstvo. Místní obyvatelstvo bude vždy zaangażováno v konfliktu. Vojenské operace budou zpravidla probíhat v prostoru, kde budou působit různé vládní i nevládní organizace, společnosti a média. Zde bude nezastupitelná vzrůstající úloha

civilně vojenské spolupráce a informačních operací, a to především při získávání informací a při psychologickém působení na místní obyvatelstvo a další aktéry. Při bojových operacích bude nutné řešit nejen ochranu, obranu a zabezpečení vlastních vojsk, ale i civilního obyvatelstva. To bude komplikovat přípravu a vedení vojenských akcí a způsob použití síly. Vhodným použitím moderních vysoce přesných zbraní (VPZ) budou omezeny vedlejší škody, což bude mít výrazný dopad na veřejné mínění obou stran konfliktu.

Životní a kulturní prostředí. Důsledkem vojenských operací může dojít k vážným nebo nevratným změnám životního prostředí a zničení kulturních a náboženských hodnot materiálního i nemateriálního charakteru. Může k tomu docházet činností vlastních vojsk nebo působením protivníka. Proto je důležité v maximální možné míře zachovat životní prostředí a ochránit kulturní dědictví v prostoru vedení operací. Použití VPZ bude hrát rozhodující úlohu především z hlediska vyloučení či minimalizace vedlejších škod a ztrát (zničení historických památek, zamoření prostoru). V budoucích operacích bude položen důraz na dodržování mezinárodního práva a demokratických hodnot s cílem posílit postavení OS vzhledem k úkolu prosazení mezinárodního práva (mandát OSN).

Perspektivní technologie. Operační schopnosti ozbrojených sil vyspělých států budou stále více založeny na využití nejmodernějších technologií. Základem budou informační a komunikační technologie, které budou propojovat zbraňové systémy do jednotné soustavy. Cílem modernizace OS je získání vyšší operační účinnosti, zejména přesnosti působení na protivníka a ochrana vlastních sil. Použitá výzbroj a výstroj bude zabezpečovat vysokou bojovou účinnost jednotlivce i zbraňového systému. Předpokládá se další rozvoj bezobslužných zbraňových systémů, neletálních zbraní a nanotechnologií. Mnohonárodní charakter operací zvyšuje nároky na interoperabilitu a kompatibilitu zbraňových a ostatních systémů i na nejnížší úrovni působení.

Informace a informační prostředí. Zvládnutá informace sehrává roli samostatného činitele a postupně se stává jednou z rozhodujících oblastí konfliktu. Informační prostředí poskytuje další rozměr vojenským operacím a může být těžištěm budoucího konfliktu. Poroste význam systémů zodpovědných za sběr, zpracování, užívání, ochranu a řízení informací a jejich využití. Informačně budou propojovány systémy velení a řízení se systémy navádění VPZ v rámci konceptu *Federated Mission Networking* (FMN⁹). Prvky komunikačních a informačních systémů (KIS) se stanou součástí zbraňových systémů. Stupeň zavedení a využití KIS zásadně ovlivní rozhodovací procesy a tempo vedení operací. Pro VPZ bude tato oblast důležitá především v problematice targetingu. Rozšířená distribuce a přístup k novým technologiím by mohly také umožnit zneužití těchto prostředků. Z toho důvodu jsou citlivé informace velmi cenným aktivem sdíleným složkami sil, a v důsledku toho musí být chráněny. Kvalita a rychlost sběru, zpracování (analýza, šíření) a sdílení (postoupení různým subjektům řízení) informací může být ohroženo množstvím dostupných informací a zpravodajských produktů a může vést k zahlcení systému.

⁹ FMN je schopnost zaměřená k podpoře procesu velení, řízení a rozhodování v budoucích operacích prostřednictvím sdílení informací. To poskytuje vlastnosti (agilita, flexibilita a rozšířená kapacita sítě) potřebné ke splnění požadavků kladených na operace pod velením NATO v budoucím prostředí. Požadavek na schopnost FMN je obsažen v CT 5204N Deployable Networks. Joint Operating Environment 2010, ref.1, s. 60.

IMPLIKACE PRO OZBROJENÉ SÍLY ČESKÉ REPUBLIKY

Operační prostředí je charakteristické svými prvky chaosu, nejistoty, nepředvídatelnosti, dezinformací, mylných představ a asymetrie s významnými implikacemi na způsob použití a schopnosti ozbrojených sil.

Obecné požadavky na síly. Ozbrojené síly musí být schopny společného (joint) interoperabilního působení v celém spektru zpravidla mnohonárodních operací. Kritickým předpokladem úspěšného působení je zvládnutá informace, rychlost nasazení a dlouhodobá udržitelnost v prostoru operace. Ozbrojené síly musí být schopny rychlé adaptace na vývoj v operaci. Musí být schopny interakce s civilními představiteli, nevládními organizacemi a dalšími agenturami ve společném operačním prostoru. Působení ozbrojených sil vyžaduje ve vyšší míře speciální podpůrné dovednosti v oblastech strojírenství, spojení, radiologická, biologická a chemická obrana, speciální operace, civilně-vojenská spolupráce, logistika a zdravotní zabezpečení (např. i v rámci konceptu reach-back).

Růst politické poptávky po připravených a akceschopných ozbrojených silách. V nejistém prostředí lze téměř s jistotou očekávat existenci a působení státních a nestátních aktérů, jejichž cílem bude přímo útočit na hodnoty sdílené Aliancí a jejich členských států nebo podkopat jejich politickou a ekonomickou stabilitu.¹⁰ Ozbrojené síly budou nezbytným nástrojem pro zajištění obrany státu a bezpečnosti jeho občanů.

Široké spektrum potenciálních úkolů a rolí. Mnohorozměrný koncept bezpečnosti vyžaduje, aby ozbrojené síly státu přispěly k důvěryhodnému odstrašení a byly adekvátně připraveny k vedení klasického konvenčního boje i netradičních forem válčení. Ve spolupráci se spojenci budou muset zvládat různorodé operační úkoly, asistovat při řešení krizových situací jak ve světě, tak i na území státu a být schopny přispět k udržování, posilování a budování míru, poskytovat pomoc při katastrofách i v rámci humanitárních operací.

Vyváženost sil. Ozbrojené síly musí být schopny plnit úkoly jak teritoriální obrany, tak i expedičního charakteru. Souběžně bude veden větší počet menších dlouhodobých operací ve značných vzdálenostech od území ČR. Síly budou působit v libovolném prostoru, terénu a klimatu a odlišném kulturním a náboženském prostředí.

Přesnost a účinnost. Přesné a účinné použití ozbrojených sil má význam nejen z pohledu eliminace protivníka, ale i omezení negativních postojů civilního obyvatelstva účastněného na konfliktu a veřejnosti v ČR. Požadavky na legitimitu a legalitu působení sil zůstávají trvale platné i náhodné neúmyslné kolaterální škody jsou eticky neakceptovatelné.

Multifunkcionalita ozbrojených sil a univerzálnost jejich použití. Úkoly, které budou ozbrojené síly plnit, vyžadují vysokou míru víceúčelovosti. Pro vojenské operace bude potřeba vytvářet schopnosti vhodné pro sestavování modulárních struktur sil dle specifických podmínek prostředí a plněných úkolů.

¹⁰ Joint Operating Environment 2010, ref.1, s. 60.

Včasnost reakce a krátký reakční čas. Účinné zpravodajství umožní předvídat vznik krizové situace a vytvoří podmínky pro její předcházení nebo zastavení její eskalace. Nicméně včasná aplikace vojenských nástrojů v počátečních fázích krizové situace vyžaduje mnohem vyšší míru pohotovosti a připravenosti ozbrojených sil a eliminaci překážek omezujících rychlost zasazení (politické rozhodování, přeprava, volnost pohybu a působení v globálních prostorech). Bude růst požadavek na zajištění včasného nasazení do prostorů operace.

Roste význam lidského faktoru. Komplexně připravený personál je základem úspěšného působení ozbrojených sil. Velitelé i na nejnižších stupních velení budou přebírat stále větší odpovědnost za splnění úkolů. Jejich rozhodnutí mohou mít strategické důsledky. Komplexní prostředí a působení v celém spektru operací vyžaduje vyšší nároky na přípravu a specifitější zaměření výcviku. S tím souvisí častější využívání syntetického prostředí, umožňujícího komplexní přípravu na potenciální úkoly, jejichž rámec lze jen obtížně reálně vytvářet.

Udržitelnost. Vzdálenost operací od území státu, omezená podpora ze strany hostitelské země a potřeba nepřetržité logistické podpory vyžaduje účinnou mezinárodní spolupráci, podporu ze strany soukromého sektoru a posilování sil a prostředků operační logistiky. Zásadní význam má zajištění a ochrana komunikačních tras, dostupnost zásob a zajištění bezpečnosti dodávek pro ozbrojenou sílu ze strany průmyslu.

Existence ochranných systémů a prvků ve vybavení vojsk. Požadavky na vysokou bojovou účinnost zbraňových systémů jednotek i jednotlivců budou muset být v souladu se zajištěním adekvátního stupně jejich ochrany. Vybavení ozbrojených sil ochrannými systémy a prvky bude vyžadovat spolupráci a zapojení řady různých vojenských i nevojenských vědeckých, výzkumných a vývojových institucí, jež budou přispívat k vytváření požadovaných schopností v oblasti ochrany.

Připravenost záloh. Relativně malé profesionální síly vyžadují adekvátní úroveň připravených záloh k provádění, podpoře a udržení dlouhodobých operací. Nezbytné je disponovat dostatečným počtem důstojníků pro řízení válečného rozvinutí ozbrojených sil.

Multidimenzionální bojiště. Vývoj operačního prostředí ovlivňuje i způsob vedení bojové činnosti, do kterého se promítá nelinearita, nasazení malých mobilních jednotek na velkém prostoru, použití vysoce přesných zbraňových systémů, nasazování autonomních bezobslužných systémů a vytváření přehledu o situaci v reálném čase.

V rámci taktiky lze předpokládat další ústup od vedení obranných a útočných činností liniovým způsobem. Dominantní se stane snaha ovládnout co největší počet rozhodujících objektů na co největším prostoru dobře vybavenými a vyzbrojenými malými skupinami bojovníků. K dosažení počátečního úspěchu bude připravováno koncentrované úsilí všech složek ozbrojených sil, které budou využity později v řešení postkonfliktní situace. V závěrečných fázích operace bude minimalizována vojenská přítomnost a prioritní bude neustálá připravenost záloh na taktické, operační, ale i strategické úrovni velení.

Bojová činnost bude vedena ve všech dimenzích (země, vzduch, voda, vesmír, kybernetická doména). Nasazováno bude velké množství malých mobilních skupin

na velkém prostoru. Na důležitosti budou nabývat všechny druhy manévru a bojové činnosti (léčka, obchvat, prosakování a výpady a další). Poroste význam neregulérních a nepravidelných činností používaných speciálními silami a centralizace bojových skupin pro provedení operace a jejich opětovné rozptýlení v prostoru operace.

Potřebné je vytvářet nové inovativní koncepty pro budoucí bojiště - koncepce pro použití VPZ, bezpilotní a autonomní systémy. Vedení bojové činnosti bude plně závislé na komunikační datové technice a systémech schopných získávat, zpracovávat a předávat informace, podklady a analýzy v reálném čase v rámci konceptu FMN. Plánování a vedení operací bude mít dlouhodobý cyklický charakter. Plánování a příprava operací bude vyžadovat všezahrnující (comprehensive) přístup s nutností koordinace mezi všemi komponenty společných sil a zapojení mezinárodních, vládních i nevládních orgánů a organizací. Roste význam nejen kompatibility výpočetní techniky a programového vybavení, ale i sladění plánovacích procesů a postupy (standards) bez ohledu na jazykové a národnostní bariéry.

Pokroky v informačních systémech, prostředcích spolupráce, uvědomování o situaci, vesmírných systémech a vojenském hardwaru umožní plánování a provádění vojenských operací ve vyšším tempu. Informační operace budou využitelné ve stále větší míře, protože extenzivní využívání a spoléhání se na informace a s tím související procesy a systémy vytvoří zranitelná místa i příležitosti jak pro vlastní ozbrojené síly, tak i pro protivníka. Přijaté koncepce a praktické zvládnutí činností v prostředí FMN umožní reakci a rozhodnutí k řešení situace téměř v reálném čase. Dojde k přenesení odpovědnosti na taktický stupeň a v jeho rámci na nejnižší velitele; operativní a přitom účinné velení a řízení se stane rozhodujícím předpokladem úspěchu při vedení bojové činnosti. Vzhledem k předpokládanému použití velkého množství malých, kvalitně vyzbrojených a vybavených jednotek působících na velkém prostoru, je velká pravděpodobnost, že v jedné operaci povedou tyto jednotky různé druhy bojové i nebojové činnosti ve stejném čase. Celkem reálně se dá předpokládat, že ve stejném čase v jednom prostoru budou tyto skupiny vést boj s vysokou intenzitou a v druhém prostoru ve stejnou dobu povedou stabilizační nebo zajišťovací operaci k zajištění míru, případně úkoly humanitární pomoci. To povede ke složitostem při řízení a velení v jednotlivých fázích operace.

Při činnosti jednotek se projeví velké rozdíly mezi ozbrojenými silami, a to nejen z důvodu různé profesionální připravenosti vojáků. Tyto budou vyplývat především z hlediska technologické rozdílnosti používaných zbraňových a komunikačních systémů. V některých situacích bude nutno zachovat schopnost působení bez vyspělé techniky či technologií. Daleko větší význam v působení jednotek bude mít zpravodajská činnost. Nejen v zabezpečování sběru informací, ale hlavně v jejich předávání všem aktérům na bojišti v reálném čase pomocí vysoce inteligentních komunikačních systémů na bázi satelitní a digitální datové komunikace. Ve stabilizační fázi operací bude kladen důraz na minimalizaci vedlejších účinků použití zbraňových systémů. Na základě získání přesných podkladů pro selektivní výběr cílů bude následné použití přesných zbraňových systémů vysoce efektivní. Toto se projeví především v zastavených prostorech, kde bude snaha snížit vedlejší škody a ztráty na majetku a na životech civilního obyvatelstva. V této fázi operací se bude snižovat požadavek na použití bojových sil a narůstat poptávka po silách bojového zabezpečení a podpory, případně „specializovaných“ policejních sil či provinčních rekonstrukčních týmů.

Ozbrojené síly se budou podílet na zajištění poválečného (postkonfliktního) uspořádání v daném prostoru, což bude zajišťovat postupný přechod od poválečného stavu k normálnímu civilnímu řízení. Přechod od bojových ke stabilizačním aktivitám bude vyžadovat zapojení do výstavby institucí a přípravy ozbrojených sil (capacity building). V době mezi ukončováním bojových operací a znovunastolením civilního řízení budou mnohé civilní úkoly vyžadovat podporu vojenských sil. Budoucí operace budou vedeny téměř vždy jako mnohonárodní operace. Z důvodů maximálního účinku dosaženého při vedení bojové činnosti, již při samotném plánování a zahájení operace, budou kladeny vysoké požadavky na co nejrychlejší vytvoření struktury a množství sil s důrazem na interoperabilitu a kompatibilitu všech jednotek z hlediska technického, výzbrojního zabezpečení a z hlediska vybavení komunikačními prostředky. Nezbytné je ujednání zásad taktiky a vedení bojové činnosti všech zúčastněných jednotek a národů. Tento požadavek je omezen rozdíly mezi vyspělými a ostatními státy, a to nejen z hlediska vybavení a výzbroje, ale i z hlediska nízké úrovně interoperability v oblasti doktrínální.

ZÁVĚR

Předpovídání budoucnosti, zvláště hluboké budoucnosti, je složitým úkolem, ale globální trendy vývoje operačního prostředí, tak jak jsou v tomto dokumentu zachyceny, vyjadřují dynamiku a utváření budoucích aspektů společnosti a mezinárodního vývoje, včetně bezpečnostní politiky a způsobu válčení. Analýza operačního prostředí ukazuje, že tyto trendy jsou neúprosné a přinášejí s sebou rychlé a často nepohodlné změny, které nás nutí přehodnotit mnoho aspektů strategie, politiky a běžného života. Z této analýzy je nutno se poučit. První a nejdůležitější lekcí je porozumět a vnitřně se ztotožnit s myšlenkou, že stávající schopnosti ozbrojených sil, způsob jejich přípravy, doktríny, materiál, ale i personál pravděpodobně nejsou v krátkodobém horizontu dostatečné k naplňování požadavků na ozbrojené síly a určitě nebudou dostatečné ani v dlouhodobém horizontu, pokud nebudou revidovány nebo přehodnoceny.

S tímto vědomím a chápáním transformačního vlivu technologií a rostoucí rychlosti lidské interakce analýza operačního prostředí ukazuje, že jednotlivé trendy se zintenzivňují a často pohybují rychleji, než dochází k pokroku člověka. Vzdálenost mezi našimi vlastními schopnostmi a efektivností našich protivníků ustupuje, mizí anebo se dostává do polohy, kdy jsou schopnosti a technologie mezi jednotlivými aktéry relativně rovnoměrné a skutečnou výhodou je pouze umění zvládnout řadu propojených procesů a aktivit ve všech známých doménách. Pro ozbrojené síly bude výsledek jejich snažení v budoucnosti ve velké míře záviset na bezprostředních rozhodnutích, která jsou činěna dnes v oblasti strategie a politiky, koncepcí, inovací, adaptace a schopnosti být platným a plně integrovaným aktérem bezpečnostních struktur, ve kterých jsme členem. Ačkoli budoucnost, kterou tento dokument naznačuje, není jistá, trendy, které vidíme, dokazují, že charakter válčení se mění. Aby ozbrojené síly uspěly, je potřeba se z této skutečnosti poučit.

VYBRANÉ POUŽITÉ ZDROJE

Bezpečnostní strategie České republiky. MZV ČR, 2015. ISBN 978-80-7441-005-5.
Dostupné z: <https://goo.gl/kppAXu>

Development, Concepts and Doctrine Centre. *Future Operating Environment 2035*. Shrivenham, Swindon. 2015. HQ SACT.

International Monetary Fund. *Globalization: Threats or Opportunity*. 2000. Dostupné z: <https://goo.gl/wxyEhD>

Strategic Foresight Analysis. 2015 Update Report Norfolk Virginia USA, 2015.

Vision of future warfare. Preparing for a renaissance in Strategic Warfare.
Dostupné z: <https://goo.gl/Tx6RJM>

Obranná strategie České republiky. Ministerstvo obrany České republiky - VHÚ Praha, 2017, ISBN 978-80-7278-702-9. Dostupné z: <https://goo.gl/nxSRX7>

Oxford Research Group. *Competition Over Resources; Drivers of Insecurity and the Global South*. 2011. Dostupné z: <https://goo.gl/Vh5LL6>

The Operational Environment and the Changing Character of Future Warfare. US Army TRADOC 2017. Dostupné z: <https://goo.gl/9nkheo>

UN Department for Economic and Social Affairs. *UN World Population Prospects*. 2012.

United States Joint Forces Command. *Joint Operating Environment 2010 (JOE)*. Suffolk, 2010.

Název: Operační prostředí 2018: Implikace pro použití a rozvoj ozbrojených sil ČR

Autoři: Ing. Ján Spišák, Ph.D. Ing. Josef Procházka, Ph.D.

Grafická úprava: Miroslava Pavlíková

Vydavatel: Univerzita obrany

Tisk: Oddělení vydavatelství a správy studijních fondů OU, Brno

Náklad: 50 ks

Rok vydání: 2018

Vydání: první